

Викладання міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського середньовіччя в університетах України: інституціональні традиції та сучасний контекст

Вячеслав ЦІВАТИЙ (Київ)

К. і. н., доцент, КНУ імені Тараса Шевченка, tsivatyi@gmail.com

В умовах глобалізованого світу ХХІ ст. більшість держав світу перейшла до модернізації своїх освітніх систем. Україна також успішно долучилася до цього процесу. На сьогодні цілком очевидно, що освіта безпосередньо пов'язана з конкурентоспроможністю випускників. Освіта створює той самий «людський капітал», який у поєднанні з «фізичним капіталом» і дає в кінцевому підсумку збільшення продуктивності та якості.

Досвід останніх десятиліть засвідчує, що подальший прогрес нашої молодшої держави, формування громадянського суспільства багато в чому залежать від того, наскільки активно в цих процесах задіяна українська історична наука в цілому та кожен історик особисто.

Саме тому інтегрована підготовка істориків має стати на сьогодні пріоритетним напрямом (моделлю) навчання фахівців-істориків зі спеціалізаціями найрізноматніших освітніх програм і напрямів, зокрема — спеціалізація «Історія Середніх віків і раннього Нового часу», і така підготовка повинна стати складовою частиною формування відповідних компетенцій на всіх етапах навчання істориків.

В університетах України такі моделі підготовки істориків стають все дедалі поширенішими й майбутнім фахівцям рекомендуються додаткові спеціалізації або курси за вибором для поглибленого вивчення дисциплін, що їх цікавлять. Таким прикладом може слугувати викладання освітніх програм і спеціалізацій міжнародно-політичного спрямування: «Американистика та європейські студії», «Історія Центральної та Східної Європи», «Історія країн Близького та Середнього Сходу», спецкурсів із зовнішньої політики і дипломатії, а також найпоширенішою практикою є викладання як окремих тем або розділів нормативних курсів, наприклад, міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського Середньовіччя.

Серед таких закладів вищої освіти варто відзначити провідні університети України, а також відомих викладачів, які створили традиції або продовжують до сьогодні викладати такі необхідні для підготовки висококваліфікованих кадрів навчальні дисципліни чи розділи (блок лекцій) нормативних дисциплін з міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського Середньовіччя та раннього Нового часу, а саме:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Б. М. Гончар, О. П. Машевський, В. Г. Ціватий, П. М. Котлярів, М. О. Рудь, О. С. Охріменко, А. Л. Пількевич, С. А. Ковбасюк); Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (С. Б. Сорочан, Ю. О. Голубкін, С. В. Д'ячков, А. М. Домановський), Запорізький національний університет (Ю. Є. Івонін, Л. О. Нестеренко, О. М. Маклюк), Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (І. В. Нємченко, О. Б. Дьомін, В. В. Чепіженко, О. М. Луговий), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Б. М. Боднарюк, О. М. Масан, О. І. Сич), Національний університет «Чернігівський колегіум імені Т. Г. Шевченка» (В. О. Дятлов, М. К. Кеда), Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Н. Г. Подаляк, М. В. Кірсенко, Т. А. Балабушевич) та ін.

Вирішення проблем усесторонньої підготовки висококваліфікованих істориків, зокрема у сфері Середніх віків і раннього Нового часу, і забезпечення умов безперервного оновлення їх професійних знань, оволодіння сучасними технологіями застосування цих знань на практиці, багато в чому залежить від ефективності освітньої діяльності таких навчальних закладів про які вищезгадувалося.

Високий професіоналізм висококваліфікованого історика в сучасному світі — найважливіша умова реалізації національних інтересів, забезпечення міжнародної стабільності, прогнозування зовнішньої політики держави.

Саме тому при вивченні міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського Середньовіччя і раннього Нового часу на історичних факультетах згаданих вище Університетів реалізується інтегрований підхід до вирішення навчальних завдань відповідно до авторських методик навчання: інтерактивні методи; методи інтенсивного навчання; телекомунікаційні технології; комп'ютерне навчання; технології мультимедіа; альтернативні підходи тощо.

Ці завдання реалізуються завдяки технічним і мультимедійним засобам навчання, якими обладнані спеціалізовані навчальні аудиторії, зокрема: мультимедійний клас, комп'ютерні класи, аудиторії зі супутниковим телебаченням та відео-, аудіообладнанням. Здобувачі вищої освіти мають можливість користуватися всіма наявними технічними засобами як під час аудиторних занять згідно з розкладом, так і для самостійної підготовки.

Поглиблене вивчення міжнародно-політичної та дипломатичної історії європейського Середньовіччя дозволяє майбутньому історикові освоїти духовний досвід минулого, порівняти його з особистим досвідом, долучитися до загальнолюдських духовних цінностей.

Історик в сучасному суспільстві живе в багатовимірному просторі культури. Його буття визначається тим, якими знаннями, навичками

і вміннями він володіє, якими володіє мовами й знаннями про культуру, політику і дипломатію.

Тут кожен обирає свій шлях. Завдання сучасної системи підготовки істориків в Україні, університетська історична освіта, полягає в тому, щоб надати всім, хто навчається, широкі можливості вибору, навчити кожного вільно рухатися в просторі ідей, у світі образів, поглибити мислення й емоційне сприйняття дійсності, допомогти виробити цілісний погляд на світ, сформуватися повноцінним громадянином.

Демократизація освіти — найважливіша складова процесу демократизації світової спільноти. Вона стосується й управління освітою, й реалізації навчального процесу. Демократизація проникає й у сам зміст освіти, що все більше орієнтується на реалізацію в її системі невід'ємних прав людини. Держава в демократичному суспільстві не має права нав'язувати тому, хто навчається, будь-які світоглядні цінності. Але вона зобов'язана зробити все, аби вільне самовизначення особистості здійснювалося усвідомлено, на основі фундаментальних знань.

Розвиток і конкурентоздатність фахівців у світовому просторі безпосередньо пов'язані з розвитком людських ресурсів, джерелом яких є система освіти з властивими їй гнучкістю, відповідністю глобальним викликам і загрозам сучасності, світовим тенденціям і національним інтересам.

Інноваційні підходи в освіті всіх нас багато в чому спонукають по-новому поглянути на ті процеси, ті завдання, які ми самі перед собою ставимо в підготовці сучасних історичних кадрів та підвищенні їх кваліфікації, і ті завдання, які ми, так чи інакше, вирішували до сьогоднішнього дня, при створенні й функціонуванні системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для галузей, що потребують фахівців із історичною освітою та відповідними спеціалізаціями, у т. ч. — з міжнародно-політичної та дипломатичної історії Середніх віків і раннього Нового часу.

На початку XXI ст. постала проблема створення ефективної системи забезпечення якісного зростання кадрового потенціалу України, з урахуванням тенденцій цивілізаційного поступу, історичних і стратегічних напрямів розвитку держави та світового освітнього досвіду. А тому система підготовки кадрів у царині історії має зазнати структурної та змістовної трансформації та удосконалення, і першочергово — має бути впроваджена оновлена модель навчання істориків — істориків XXI ст. Зокрема й тих — хто спеціалізується на історії, політиці та дипломатії доби Середніх віків і раннього Нового часу.

На сьогодні в царині історії відбувається дієва актуалізація знань, які є невід'ємними від конкретних практичних завдань, що не можуть

бути ефективно розв'язаними поза інституційними рамками. Мова йде про продуктивне співвідношення між теорією і практикою, а в контексті зазначеної теми — про конкретне практичне наповнення інституціональних моделей, пов'язаних з освітніми програмами підготовки істориків, у т.ч. тих, що спеціалізуються на історії, політиці та дипломатії доби Середніх віків і раннього Нового часу.

Модель підготовки істориків в Україні підтвердила свою багаторічну дієвість і має в той же час постійно оновлюватися у відповідь на виклики та загрози глобалізованого світу XXI століття.

